

ТРАНСФОРМУВАННЯ ФУНКЦІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Медведь М. М.,
директор бібліотеки
Закарпатський державний університет
(м. Ужгород, Україна)

Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інвестиційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи, метою якого є створення європейського освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи.

(Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти.)

Епоха, коли основний обсяг знань людства зберігався лише на паперових носіях, завершується. Це пояснюється такими недоліками друкованих видань, як неможливість утримувати у собі всі види даних, включаючи анімацію, звук та відео, висока вартість виконання та розповсюдження, швидке старіння та неможливість оперативно активізувати матеріал.

Сьогодні від користувачів надходять усе складніші запити, задовольнити які можливо тільки за допомогою традиційних пошукових систем. Як важливий структурний підрозділ університету бібліотека призначена задовольняти інформаційні потреби її користувачів, сприяти

підготовці висококваліфікованих фахівців, вдосконаленню навчального процесу, науково-дослідної роботи. Діяльність бібліотеки здійснюється за такими напрямками:

- формування фонду;
- бібліотечно-бібліографічне обслуговування;
- методична робота;
- культурно-просвітницька робота;
- пропагування бібліотечно-бібліографічних знань, підвищення інформаційної культури користувачів;
- автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів, освоєння інформаційних технологій;
- інноваційна діяльність.

Формування фонду бібліотеки збігається з напрямками навчального та наукового процесів університету і включає:

- навчальну, навчально-методичну літературу;
- наукову літературу;
- періодичні видання;
- електронні видання.

Бібліотека не ставить за мету закуповувати у свій фонд найбільшу кількість книг, запропонованих видавництвами. Відбір літератури чітко орієнтується на запити користувачів. Для цього постійно здійснюється моніторинг запитів користувачів. Сьогодні бібліотечний фонд нараховує приблизно 200 тисяч документів, і він щороку оновлюється на 12%. Крім того бібліотека має статус універсальної, хоча працює і як публічна, адже доступна для користування всім бажаючим. Комфортність бібліотеки забезпечується вільним доступом до фондів. Пошукова система поряд з найкращим фондом (читальна зала) скорочують до мінімуму час на отримання та повернення книг. Довідка на запит користувача займає кілька хвилин. Створені електронні тематичні каталоги дозволяють отримати вичерпну відповідь на будь-яке запитання стосовно джерел у фонді бібліотеки.

Трансформування функції вузівської бібліотеки в умовах реформування вищої освіти України відповідно до вимог Болонської системи можна продемонструвати такою схемою:

Використання електронних ресурсів поступово витісняє друковані видання. Великий інтерес у користувачів викликають повнотекстові електронні ресурси. Можливості електронної бібліотеки (ЕБ) особливо важливі для забезпечення навчальних, наукових, дослідних процесів, тому що доступність та вичерпність електронних ресурсів сприяють якійс підготовці спеціалістів. Завдяки багатому інформаційному, технічному та творчому потенціалу бібліотека стала бібліотечно-інформаційним центром (БІЦ). Діяльність БІЦ здійснюється за такими пріоритетними напрямками:

- формування та створення фонду електронних видань;
- надання студентам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу та співробітникам університету вільного доступу до електронної інформації;
- комп'ютеризація інформаційно-бібліотечних процесів;

- підвищення рівня інформаційної культури користувачів.

БІЦ цілеспрямовано використовує комплексну програму переходу від традиційної бібліотеки до електронної. Крім того сформовано новий проект в роботі бібліотеки:- „Електронна бібліотека ЗакДУ”, до якого входять:

- ведення електронного довідково-бібліографічного апарату;
- формування електронного фонду бібліотеки (фонд видань в електронному вигляді: CD, DVD, комп'ютерний ресурс);
- використання Інтернет-технологій та Інтернет-ресурсів.

Електронний довідково-бібліографічний апарат (ДБА) є головним пошуковим елементом. Його структура включає електронний каталог та картотеки, які відображають бібліотечний фонд і призначені для пошуку інформації, літератури з теми, виконання бібліографічних довідок. Вони за своїми функціями ідентичні традиційним картковим бібліотечним каталогам: алфавітному, систематичному, предметному. Статистика звернень до електронного ДБА говорить про його популярність у користувачів. Переваги ДБА очевидні: оперативність, багатоаспектність пошуку, зручність та простота. На практиці студенти в більшості випадків надають перевагу комп'ютерному пошуку, а не традиційному картковому.

Користувачам надається можливість самостійно працювати з документами на електронних носіях в електронній читальній залі. На сьогодні в БІЦ ЗакДУ створені власні бази даних: „Праці вчених ЗакДУ”, „Наукові вісники ЗакДУ”, „Літопис ЗакДУ”, „Автореферати та дисертації, захищені в ЗакДУ”, „Матеріали міжнародних конференцій ЗакДУ”, „Бібліографічні покажчики ЗакДУ” та ін.

Велика увага приділяється автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів та запровадженню нових інформаційних технологій у бібліотечну діяльність. Етапи автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів мають поступовий характер упровадження різних модулів системи. Після освоєння модуля „Каталогізація” та створення електронного каталогу було введено модуль „Книговидача” і „Комплектування”. Версії системи замінювалися на більш досконалі. З огляду на потреби користувачів бібліотеки та можливість системи було автоматизовано всі процеси бібліотеки – як технологічні, з моменту замовлення нового

документа у постачальника і списання книг із фондів бібліотеки, так і всі ті, що пов'язані з обслуговуванням користувачів та наданням їм різноманітних інформаційних послуг.

Одна з них – це використання ресурсів на CD та DVD, що дає змогу:

- надати більший обсяг інформації користувачам, спростити процес її сприйняття;
- використати у роботі бібліотеки інформаційні та телекомунікаційні технології;
- створити електронну бібліотеку.

Електронна бібліотека – це локальні або роздільні електронні ресурси, які об'єднані єдиною ідеєю, структуризацією та доступом. Під поняттям електронної бібліотеки розуміють масив електронних ресурсів, який є сталим, систематизованим у певний спосіб, що дозволяє надавати користувачам безпосередній доступ до нього, незалежно від обставин, які зумовлюють існування цього масиву у зовнішньому середовищі з дотриманням міжнародного та внутрішнього законодавства. Ураховуючи існуючі проблеми з комплектуванням фонду, бази даних на лазерних дисках є серйозним, порівняно дешевим джерелом інформації. Переваги його очевидні. Це і багатоаспектний пошук, і велике хронологічне охоплення, і швидкість одержання необхідних відомостей та можливість отримання результатів пошуку у друкованому чи електронному вигляді. Аналіз статистичних даних за останній час показав постійне збільшення кількості запитів, виконаних із використанням баз даних на CD-ROMах. Електронна частина бібліотечного фонду накопичується та передається до читальної зали. Кожен користувач у разі відсутності в певний момент замовленого друкованого видання і при наявності його електронної копії зможе отримати її при необхідності роздрукувати потрібне. У такий спосіб досягається оптимальна кількість примірників книг і повне задоволення запитів користувачів, що є головною метою всієї діяльності бібліотеки. Ефективність полягає в тому, що вирішуються три головні бібліотечні проблеми: недостатність примірників видань, обмеженість площ для збереження фонду та задоволення інформаційних запитів користувачів. Також забезпечується формування нового іміджу бібліотеки, підвищення рівня інформаційної культури і комп'ютерної грамотності як користувачів, так і бібліотекарів.

Інноваційною новинкою в роботі нашої бібліотеки, як і на українському ринку бібліотечних послуг, є віртуальні виставки. Використання у бібліотечній практиці віртуальних виставок дозволяє розв'язати низку проблем, які неможливо вирішити традиційними методами. Це, зокрема:

- забезпечення збереження документів;
- оперативність у організації виставки та можливість постійного її поповнення новими документами;
- можливість перегляду змісту окремих документів, зокрема, збірників наукових праць та ілюстрацій;
- розкриття змісту представленого видання за допомогою анотацій;
- представлення документів, які відсутні у фондах даної бібліотеки, але мають певне значення для розкриття заданої теми;
- можливість дистанційного перегляду виставки без відвідування бібліотеки у будь-який час (протягом 24 годин на добу, 7 днів на тиждень).

Відвідувачі віртуальної виставки можуть отримати повну інформацію стосовно будь-якої теми, що їх цікавить, без поспіху, часових або географічних обмежень і витрат, що супроводять традиційні виставки, ознайомитися з інформаційними ресурсами, одержати іншу додаткову інформацію. Це, безумовно, сприятиме зверненню користувачів до ресурсів бібліотеки, частішому її відвідуванню.

Отже, упровадження інноваційних технологій у розвиток наукової діяльності стало об'єктивною умовою перебування України в міжнародній спільноті, і це зумовило зростаючі потреби нових категорій читачів у науковій інформації світового рівня. Тому трансформування функцій університетської бібліотеки в умовах реформування вищої освіти України відповідно до вимог Болонської системи стало його заporукою.